

Een nieuwe Vereniging van Openbare Bibliotheken

Voorwoord

De scheiding van besteltaken en brancheactiviteiten is straks een feit. Dat proces is niet zonder pijn verlopen. Het gaat immers niet alleen om een splitsing van taken, maar ook om het scheiden van mensen. Veel collega's moeten afscheid nemen van hun huidige werkzaamheden en sommigen moeten zelfs op zoek naar een andere baan.

Ondanks alle onzekerheid die de splitsing met zich meebrengt, zit er ook een positieve kant aan. Het stelt ons in staat om rol, positie en takenpakket van de Vereniging te herijken en een helder en krachtig profiel neer te zetten van de nieuwe branchevereniging. Ambities hebben we genoeg; die zijn immers grotendeels vastgelegd in de Agenda voor de Toekomst. Het komt er nu op aan een daadkrachtige nieuwe VOB te vormen die de ambities uit de Agenda - samen met het Sectorinstituut - weet waar te maken. Een branchevereniging die een zelfverzekerde, deskundige en gezaghebbende partner is voor dat Sectorinstituut. In dit document beschrijven wij hoe die nieuwe branchevereniging eruit ziet.

Eén ding is zeker: het succes van de nieuwe VOB staat of valt met de inzet van haar leden. Meer dan ooit doen wij een beroep op de betrokkenheid en het verantwoordelijkheidsgevoel van onze leden. Daarbij gaat het niet alleen om het leveren van een financiële bijdrage, maar ook om de bereidheid eigen kennis en expertise in te zetten voor de ontwikkeling en versterking van de branche.

Een nieuw bestuur, een nieuw bureau met gemotiveerde medewerkers en heel veel trouwe leden die hart voor de zaak hebben. Daarmee durven wij de toekomst aan.

Het bestuur

Wat vooraf ging

Tot nu toe heeft de VOB gefungeerd als belangenvereniging van openbare bibliotheken én als instituut dat met subsidie van het rijk stelsel- en opdrachttaken uitvoert. In 2008 besloot de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) dat deze combinatie van taken niet langer wenselijk is. De branche- en besteltaken moeten per 1 januari 2010 in separate organisaties zijn ondergebracht.

Dit besluit kwam niet geheel onverwachts. Alle andere instellingen uit de culturele sector zijn ons immers al voorgegaan. In 2003 heeft voormalig staatssecretaris Medy van der Laan bepaald dat er per sector nog maar één instituut en één branchevereniging kon zijn.

Met besef van onvermijdelijkheid heeft de VOB-ledenvergadering daarom op 9 oktober 2008 besloten medewerking te verlenen aan de splitsing. Het proces van ontvlechting kon beginnen.

In juni 2009 stelde de ledenvergadering vervolgens het *Inrichtingsplan vernieuwde brancheorganisatie* vast, dat opgesteld was door Price Waterhouse Coopers. Frans Meijer werd bereid gevonden om kwartiermaker te worden van de nieuwe branchevereniging. Er volgde een periode van intensief overleg met het VOB-bestuur en met Bart Drenth, kwartiermaker van het Sectorinstituut. Dit resulteerde in de notitie *De nieuwe Vereniging van Openbare Bibliotheken*, die tijdens de extra ledenvergadering op 15 oktober jl. is besproken en becommentarieerd.

Per 1 januari 2010 zal de nieuwe branchevereniging een feit zijn. Vooralsnog hebben wij daar de naam Nieuwe Vereniging van Openbare Bibliotheken (NVOB) aan gegeven. Het is een naam die zowel vernieuwing als continuïteit in zich draagt. Immers, ook al wijzigen de omstandigheden, de missie van de Vereniging blijft onverminderd van kracht.

In dit document schetsen wij het profiel van de NVOB en staan we stil bij missie, taken en organisatie.

Profiel van de nieuwe VOB

De rollen van de NVOB

De NVOB is dé organisatie voor visieontwikkeling en collectieve belangenbehartiging van het Nederlandse openbare bibliotheekwerk. Het is het platform waar leden gezamenlijk optrekken om inhoudelijke en strategische keuzes te maken. Want de NVOB bestaat bij de gratie van haar leden. Zij bepalen de agenda en zij zijn degenen die inzet moeten plegen om de NVOB tot een slagvaardige en gezaghebbende organisatie te laten uitgroeien.

Brancheorganisaties kunnen verschillende rollen vervullen¹:

- De rol van diplomaat, die de lobby richting beleidsmakers voor zijn rekening neemt.
- De rol van onderhandelaar, die voor de leden zo gunstig mogelijke afspraken maakt met externe partijen.
- De rol van adviesbureau, dat informatie en advies levert aan haar leden.
- De rol van het gilde, dat zorgt voor kwaliteitsbewaking door bindende afspraken te maken met haar leden.
- De rol van sociëteit, die de ontmoeting en kennisuitwisseling tussen vakgenoten organiseert.

¹ Zie: Ondernemende brancheorganisaties, Schmidt e.a., 2003

Als professionele brancheorganisatie willen wij alle verenigingsfuncties vervullen die de leden van ons verwachten. Met het oog op de veranderde omgeving waarin de NVOB moet opereren, zullen de rollen van 'diplomaat' en 'onderhandelaar' echter dominant zijn, op de voet gevolgd door de rollen van 'gilde' en 'sociëteit'. In vergelijking daarmee is de rol als 'adviesbureau' tamelijk beperkt.

Diplomaat

De rol van diplomaat houdt in dat de Vereniging de belangen van de branche onder de aandacht brengt bij de betrokken overheden en hun organisaties en organen, met het doel invloed uit te oefenen op het beleid. Een professionele aanpak van lobby en Public Affairs is daarbij van cruciaal belang. Effectieve beïnvloeding vraagt om een uitgekende lobbystrategie, een duidelijke agenda en een zorgvuldige analyse van stakeholders en issues. Politieke sensitiviteit, netwerkgerichtheid en strategisch inzicht zijn daarbij een vereiste. De komende tijd zal verdere professionalisering van bestuur, bestuursleden en Verenigingsbureau dan ook veel aandacht krijgen.

Het meest essentieel voor het slagen van de lobby is echter de steun van de leden. Zij zullen immers een krachtig mandaat af moeten geven aan degenen die de diplomatieke rol op zich nemen.

Dat vergt een groot draagvlak en een diepgevoeld besef van gemeenschappelijke belangen. Daar willen wij aan werken door de expertise van de eigen leden in te zetten.

Plan is een aantal commissies in te stellen die de beleidsontwikkeling en -uitvoering van de NVOB ondersteunen en mede zorg dragen voor het creëren van draagvlak bij de leden. Op die manier wordt de gemeenschappelijkheid versterkt en daarmee ook de kwaliteit van de lobby.

Die lobby zal worden uitgevoerd door een diplomatieke kern, bestaande uit het bestuur, de directeur en de commissievoorzitters, waarbij directeur en bestuursvoorzitter een sterk vooruitgeschoven rol krijgen.

Onderhandelaar

Als onderhandelaar maakt de Vereniging bindende afspraken met andere partijen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om afspraken met overheden, die als gevolg van een succesvolle lobby worden gemaakt. Daarnaast onderhandelt de NVOB o.a. over gezamenlijke inkoop en over collectieve zaken als leenrecht, auteursrecht, privacy etc.

Binnen de huidige werkgeversvereniging WOB is veel ervaring opgedaan met de rol van onderhandelaar. Delegaties van deze vereniging zijn de afgelopen jaren in staat gebleken de werkgeversbelangen goed en met groot draagvlak onder de leden te behartigen en te komen tot werkbare afspraken en meerjarige CAO's. Met de aanstaande integratie van de WOB krijgt de NVOB ook de rol van onderhandelaar als het gaat om CAO-afspraken met de bonden.

Adviesbureau

De Vereniging kan haar leden desgewenst adviseren over bedrijfsvoering, personeelsmanagement, juridische zaken, informatie, inkoop etc. De NVOB is echter geen adviesbureau in de gebruikelijke zin van het woord. Er zijn voldoende spelers op de markt die deze rol op zich kunnen nemen. Bovendien heeft de nieuwe Vereniging te weinig formatie en budgettaire ruimte om als adviesbureau te kunnen optreden. In de meeste gevallen zal de NVOB dan ook alleen als doorverwijzer en makelaar fungeren. De rol van adviesbureau is daarmee ondergeschikt aan de andere rollen die de NVOB vervult.

Gilde

De Vereniging heeft haar rol als gilde in de afgelopen jaren sterker ontwikkeld. Over tal van zaken werden bindende afspraken gemaakt: certificeringnormen, brancheformules, administratieve standaarden, een keurmerk voor bibliotheeksystemen, een landelijk beeldmerk, een gezamenlijk marketingbeleid en afspraken over de gezamenlijke financiering van landelijke projecten, zoals de digitale bibliotheek etc.

Dergelijke afspraken zorgen ervoor dat de openbare bibliotheken een voor de burger herkenbaar netwerk vormen, met vertrouwde voorwaarden, herkenbare dienstverlening en gezamenlijke

digitale diensten. De functie van gilde zal de komende jaren dan ook nog verder worden uitgebouwd. Positionering, marketing en formulemanagement spelen daarin een centrale rol.

Sociëteit

De NVOB vervult haar rol als sociëteit door het faciliteren en organiseren van activiteiten die tot doel hebben de verbondenheid tussen vak- en brancheleden te versterken. Vertrouwen en netwerkgerichtheid zijn belangrijk voor een goed functionerende branchevereniging. Beide worden versterkt door het ondernemen van gezamenlijke activiteiten; door met elkaar te spreken en kennis uit te wisselen.

Naast de NVOB en de WOB zijn verschillende gremia actief, zoals de WSF, het Netwerk van Directeuren, het HR Netwerk, groepen professionals en de sectie OB van de NVB. Zij spelen een belangrijke rol in de voorbereiding van gedachten over koers en strategie van de branche en bieden deelnemers een programma voor debat en informatie-uitwisseling. De NVOB wil ook voor deze gremia een ontmoetingsplatform zijn, zodat de aanwezige kennis en inzichten verbonden kunnen worden aan de gezamenlijke agenda van de leden.

De missie van de NVOB

De verschillende rollen die we hier geschetst hebben, zien we terug in de missie van de NVOB. Die missie luidt:

Behartigen van gezamenlijke belangen van de openbare bibliotheekbranche.

De brancheorganisatie treedt slagvaardig, flexibel en vraaggestuurd op als belangenbehartiger, dienstverlener, ontmoetingsplaats en werkgeversorganisatie voor haar leden.

De brancheorganisatie bundelt de kracht die uit het bibliotheekveld komt. Zij draagt bij aan de kwaliteit, zichtbaarheid en continuïteit van het openbaar bibliotheekwerk in Nederland.

Taken

De missie NVOB laat zich in vier hoofdtaken vertalen:

1. Strategie, collectieve belangenbehartiging en lobby.
2. Marketing en promotie.
3. Werkgeverszaken en HRM.
4. Dienstverlening en brancheforum

Onder strategie, collectieve belangenbehartiging en lobby wordt onder meer verstaan:

- continu actueel houden van de visie op het openbare bibliotheekwerk en het anticiperen op nieuwe maatschappelijke en technologische ontwikkelingen
- gezamenlijk vaststellen en voortdurend vernieuwen van de strategische agenda van de branche (Agenda voor de Toekomst)
- gezamenlijk vaststellen en voortdurend vernieuwen van de inhoud en de koers van de digitale bibliotheek (borgen Bibliotheek.nl)
- het op de juiste momenten informeren van de betrokken bestuurders op alle politieke niveaus
- vertegenwoordigen van de bibliotheekbranche in landelijke en internationale organisaties.
- optreden als belangenbehartiger en gesprekspartner naar het Sectorinstituut

Met marketing en promotie wordt bedoeld:

- verzamelen van de juiste stuurinformatie over de resultaten en effecten van het bibliotheekwerk onder de verschillende segmenten van de bevolking
- het in samenwerking met andere partijen in het boekenvak en in de informatiesector uitdragen van de kernkwaliteiten van het bibliotheekvak
- introduceren en uitbouwen van franchising door het zogenaamde 'formulemanagement', waarmee de openbare bibliotheken zich als herkenbaar en eenduidig merk in Nederland positioneren
- voeren van landelijke campagnes in samenwerking met de CPNB

De werkgeverszaken en HRM omvatten:

- voeren van onderhandelingen in het kader van collectieve arbeidsvoorwaarden
- zorgen voor een aantrekkelijk werkgeverschap
- zorgen voor een arbeidsmarkt- en pensioenbeleid
- juridische advisering en ondersteuning t.a.v. CAO en andere arbeidsvoorwaarden
- ontwikkelen van kaders voor een toekomstgericht HRM-beleid
- samenstellen van opleidingsprogramma's

Het onderdeel dienstverlening en brancheforum bestaat uit:

- onderhandelen over gezamenlijke inkoop en raamcontracten met derden
- (juridisch) beheren van het collectieve belang van branchegebederen, intellectueel eigendom en collectieve rechten
- voeren van (juridische) onderhandelingen over collectieve zaken als leenrecht, auteursrecht, privacy, RFID standaarden en de participatie in de FOBID.
- beheren van het branche informatiesysteem BIS
- ontwikkelen van brancheformules en algemeen toepasbare modellen
- bevorderen van de uitwisseling van kennis en ervaring op verschillende niveaus
- informeren van leden over relevante feiten, ontwikkelingen en maatschappelijke trends
- stimuleren visie op positie en beroepshouding bibliotheekprofessionals
- groepen uit de branche gelegenheid bieden tot ontwikkelen beroepseigen visie en bijdrage aan ontwikkeling branche (bestuurders, managers, professionals, toezichhouders)
- bevorderen van collegiale en professionele contacten in een prettige ambiance
- bevorderen contacten en netwerken met professionals van verwante branches en de sfeer van de overheden
- bevorderen contacten tussen (medewerkers van) het Sectorinstituut en de leden
- organiseren van excursies, werkbezoeken en conferenties voor leden en hun relaties

Positionering en relaties

De primaire gesprekspartners van de NVOB zijn de betrokken overheden, VNG-IPO en het Sectorinstituut voor het openbaar bibliotheekwerk.

De NVOB is vanuit de branche de enige formele gesprekspartner en onderhandelingspartner van de minister en/of het ministerie van OCW en het Sectorinstituut. Die positie geldt eveneens ten opzichte van VNG en IPO.

Hoewel de taken en verantwoordelijkheden van NVOB en Sectorinstituut uiteenlopen, zal er regelmatig sprake zijn van raakvlakken en overlappen. Om tot goede samenwerking en synergie te komen, wordt een collectieve agenda opgesteld. Uitgangspunt voor deze collectieve agenda is de Agenda voor de toekomst, die door beide organisaties als leidend visiestuk wordt beschouwd.

Bibliotheek.nl is, ongeacht medefinanciering door OCW, eigendom van de NVOB. Er wordt een tijdelijke stichting opgericht om de voortgang van Bibliotheek.nl per 1 januari 2010 te kunnen waarborgen. Daarbij is Peter van Eijk benoemd tot bouwheer van Bibliotheek.nl. Deze tijdelijke constructie biedt ons de mogelijkheid te onderzoeken hoe de nieuwe stichting in de toekomst het beste gepositioneerd kan worden.

De NVOB onderhoudt strategische relaties met diverse andere belangenorganisaties binnen én buiten de branche. Streven is tot een goede afstemming te komen met deze groepen en organisaties. Het betreft ondermeer:

- WSF-bibliotheken
- Provinciale directieoverleggen
- Netwerk van directeuren
- HR Netwerk
- Vakberaden van jeugdbibliothecarissen, onderzoekers etc.
- NVB, de Nederlandse Vereniging voor Beroepsbeoefenaren in de bibliotheek-, informatie- en kennissector
- Koninklijke Bibliotheek
- UKB, het samenwerkingsverband van de dertien Nederlandse universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek
- MKB, de brancheorganisatie voor het midden- en kleinbedrijf
- Hogescholen en beroepsopleidingen
- Het consortium Gemeenschappelijke Informatie Infrastructuur (GII)
- CPNB, Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek
- NBB, de Nederlandse boekverkopersbond
- NUB, de Nederlandse Uitgeversbond
- Stichting Boekportaal
- Stichting FOBID Netherlands Library Forum
- Dr. P.A. Tielestichting Samenwerkingsverband voor Boekwetenschap in Nederland
- Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB)
- Bond van Nederlandse Volksuniversiteiten
- Stichting Nederlands Bibliotheek Dienst (NBD/Biblion)
- Stichting OCLC/Pica
- Stichting Onderhandelingen Leenrecht (StOL)
- Stichting Certificering Openbare Bibliotheken
- Loket Aangepast Lezen
- Nederlands Bibliografisch Centrum
- Nederlandse UNESCO Commissie

Daarnaast is de NVOB dé vertegenwoordiger namens de openbare bibliotheekbranche in internationale organisaties, zoals IFLA (the International Federation of Library Associations and Institutions), NAPLE Forum (National Agencies for Public Libraries in Europe) en EBLIDA (the European Bureau of Library, Information and Documentation Associations.) In de praktijk wordt die vertegenwoordigende rol in veel gevallen vervuld door de leden van de branchevereniging.

Bestuursmodel

Algemene ledenvergadering

Het hoogste besluitvormende orgaan van de Vereniging is de algemene ledenvergadering (ALV). Hier worden besluiten genomen die voor de hele branche gelden en door de hele branche uitgevoerd dienen te worden. In een sterke branche bestaat geen vrijblijvendheid. Gezamenlijke besluitvorming

leidt tot gezamenlijk optreden en dat is, gezien de nieuwe omgeving waarin de NVOB opereert, van wezenlijk belang. Voor de buitenwereld dient de koers van de NVOB helder en eenduidig te zijn. De algemene ledenvergadering keurt begroting, beleidplan, jaarrekening en jaarverslag goed. De leden van de NVOB hebben invloed op de profielen van de bestuursleden en op de procedure die leidt tot de aanstelling van bestuursleden. De ALV benoemt de bestuursleden.

Bestuur

Het bestuur van de NVOB bestaat uit zeven leden en een onafhankelijke voorzitter. Het mandaat van het bestuur is duidelijk in de statuten vastgelegd. Het is de taak van het bestuur om besluitvorming op de ALV goed voor te bereiden, zodanig dat er op de ALV heldere agendering en consistente en vlotte besluitvorming mogelijk zijn.

De NVOB hanteert de principes uit de code Cultural Governance², die vooral betrekking hebben op transparantie, goede checks-and-balances en het expliciet regelen van taken en bevoegdheden van bestuur en management, in dit geval ook van de ledenvergadering.

Commissies

Om tot een heldere koers te komen, is draagvlak bij de leden vereist. De NVOB wil daaraan werken door de betrokkenheid van de leden te vergroten. Het bestuur stelt een aantal commissies in die als primaire taak hebben de beleidsontwikkeling en de beleidsuitvoering te ondersteunen. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de commissies kunnen verschillen. Iedere commissie heeft een concrete opdracht vanuit het bestuur. Besluitvorming is in principe voorbehouden aan het bestuur.

Commissieleden zijn afkomstig uit het veld. Zo kunnen de kennis en ervaring die in het land aanwezig zijn, ruimschoots aangesproken worden bij de ontwikkeling en uitvoering van nieuw beleid. Bij de selectie van commissieleden zijn inhoudelijke kennis en expertise doorslaggevend.

De commissies geven extra denk- en werkkracht aan de Vereniging en stimuleren snelle en eensgezinde besluitvorming in de ledenvergadering. Zaken die essentieel zijn voor een heldere koers en een krachtige lobby richting overheden en Sectorinstituut.

Gedacht wordt aan de volgende commissies:

- Strategie en Public Affairs
- Marketing en promotie
- Werkgeverszaken en HRM
- Digitale Bibliotheek

Elke commissie zal door één lid vertegenwoordigd worden in het NVOB-bestuur. Bij de commissie Werkgeverszaken is dit de voorzitter in verband met de CAO onderhandelingen.

De leden

Alle openbare bibliotheken in Nederland en alle Provinciale Service Organisaties (PSO's) zijn in principe lid van de NVOB. Er bestaat geen echte verplichting voor openbare bibliotheken om lid te zijn van de NVOB, maar het lidmaatschap geldt in de praktijk wel als een ongeschreven regel. Voor bibliotheken geldt dat certificering een voorwaarde is voor lidmaatschap. Het zou ook wenselijk zijn dit voor de PSO's te laten gelden.

² Zie: <http://www.culturalgovernance.nl>

De NVOB wordt betaald door de leden, die daarmee ook stemrecht verwerven. Mede gezien de aanstaande fusie tussen NVOB en WOB, is het wenselijk om tot een nieuw contributie- en stemrechtstelsel te komen. Een voorstel daartoe is separaat uitgewerkt.

Daarnaast speelt de vraag of alle inkomsten opgebracht moeten worden uit contributies. Andere brancheverenigingen halen vaak een deel van hun inkomsten uit bijdragen voor verleende diensten aan individuele leden of groepen leden. Onderzocht zal worden of de NVOB dergelijke inkomsten kan verwerven door haar (beperkte) rol als adviesbureau.

De positie van PSO's vereist enige aandacht bij de besluitvorming over lidmaatschap, zeggenschap en contributie. PSO's ontwikkelen naast hun publieke taken ook commerciële activiteiten. Om die reden is het wenselijk dat de PSO's zich onthouden van stemming over zaken waar zij zelf belang bij hebben. Daarvoor zou een clause kunnen worden opgesteld.

Datzelfde geldt voor NBD/Biblion, dat weliswaar lid is van de NVOB, maar tevens te boek staat als preferred supplier in de bibliotheekbranche.

Het lidmaatschap van bibliotheken en PSO's wordt op de besluitvormende ledenvergaderingen uitgeoefend door de directeurs van deze organisaties. Omdat de commissieleden betrokken worden bij de voorbereiding van nieuw beleid, zijn ook andere medewerkers en gremia van de bibliotheekbranche vertegenwoordigd, al naar gelang hun deskundigheid en ervaring.

Er wordt momenteel nog onderscheid gemaakt tussen gemeentebibliotheken en zelfstandige stichtingen. Hoewel het aantal gemeentebibliotheken steeds kleiner wordt (nu nog slechts 10), zal met het nog bestaande verschil rekening worden gehouden bij het stemrecht over werkgeverszaken. Voor het overige kunnen gemeentebibliotheken gewoon lid zijn van de NVOB.

Organisatie

Het verenigingsbureau

Het verenigingsbureau, centraal gehuisvest in het land, vormt de thuisbasis van de NVOB. Van daaruit wordt de belangenbehartiging, visieontwikkeling en dienstverlening aan de leden georganiseerd.

Het verenigingsbureau heeft weliswaar een aanjaagfunctie op de vier genoemde taakvelden, maar kent een beperkt werkapparaat van 11,5 formatieplaats, onder leiding van de directeur. Het beschikbare werkbudget is gering. Het motto is: "een klein bureau voor een groot netwerk, een krachtige vereniging en een vitale branche die verbonden is met ontwikkelingen in de samenleving". Naast de kantoren voor de medewerkers zal er in het verenigingsbureau ook voldoende vergaderruimte beschikbaar zijn voor de leden. Bijeenkomsten van commissies en werkgroepen, maar ook presentaties, ontmoetingen en ontvangsten kunnen op deze locatie plaatsvinden.